

# احزاب سلفی در مصر

## احزاب سلفی در مصر

مصر بستر خوبی برای رشد و توسعه افکار و گروه‌های مختلف می‌باشد. در این بین گروه‌ها و احزاب سلفی فعال در مصر مخصوصاً بعد از جریان‌های اخیر سیاسی، بیشتر شده است. سلفی‌ها در برخی فعالیت‌های حزبی خود موفق بوده‌اند و در اکثر موارد شکست خورده و نتوانسته‌اند احزابی با مشروعیت قانونی ایجاد کنند. در این مقاله، احزاب دارای تفکر سلفی که در جامعه مصر موفق بوده‌اند، از جمله: حزب نور، حزب فضیلت، حزب اصالت، حزب اصلاح بررسی شده است و عوامل فکری موفقیت این احزاب، از جمله: 1. حفاظت از هویت اسلامی و عربی مصر و مقابله با هر نوع تلاش برای از بین بردن آن؛ 2. رد هر نوع تلاش برای ترویج غرب-زدگی و مقابله با فساد و انحرافات اخلاقی و بی-بندوباری؛ 3. تلاش برای تحقق اصلاحات سیاسی، قانونی و حقوقی که می‌توانند پایه-گذار نظام سیاسی اسلامی شوند. - بررسی شده است.

پس از سقوط نظام مبارک و فقط هشت ماه پس از گذشت دورانی که وجود حزبی اسلام-گرا در مصر خواب و خیالی بیش نبود، طرح‌ها و ترزا یکی پس از دیگری متولد شده‌اند و مبلغان شریعت و سلفی-گری به سیاست روی آورده‌اند و هر یک درصدد تحقق طرح‌ها و ایده‌های اسلامی خاص خود، بدون توجه به قانون جدید احزاب و شروط خاص آن و بی-توجه به شرایط کنونی مصر هستند. هم-چنین با نگاهی به حجم آزادی پدیدآمده، میزان و قدرت مشارکت و قوانینی که اخیراً به تصویب رسیده‌اند، می‌توان کیفیت و ماهیت این تحرک و پویایی و چگونگی ارائه طرحی بهتر و قابل اجرا در جامعه را که در اولویت و مهم-تر است، درک کرد. همه فکر می‌کنند کار و فعالیت-شان به نفع مصر است، لذا همه می‌خواهند اصول و قوانین ثابت را دور بزنند. از آنجا که در قانون جدید احزاب یعنی قانون شماره 2 (2011م) که توسط شورای نظامی به تصویب رسیده است، تأسیس احزاب براساس رویکردهای دینی ممنوع شده است، لذا اغلب احزابی که پیشینه و زمینه اسلام-گرایی داشته‌اند برنامه‌های خود را طوری تنظیم کرده‌اند که در آن خبری از وجهه دینی یا تفاوت قائل شدن بین مردم براساس دین وجود ندارد. بعدها خبر تأسیس بیش از بیست حزب با زمینه اسلامی منتشر شد که تعدادی از آنها سلفی بودند. این اقدام تلاشی جسورانه از سوی سلفی‌ها برای ورود به عرصه سیاست پس از سالیان دراز اجتناب از آن محسوب می‌شود.

با نگاهی به مجموع ادبیات حزبی سلفی‌ها متوجه نکاتی می‌شویم که مهم-ترین آنها در رساله‌ای با عنوان «إله مع الله؟»<sup>[2]</sup> بیان شده است. در این رساله آمده است که سلفی‌ها معتقدند پارلمان‌ها به جای خدا سیاست-گذاری می‌کنند و لذا ورود به آنها حرام است؛ چنان که سلفی‌ها فعالیت حزبی را که موجب تنازع و اختلاف و شکل-گیری حزب دیگری غیر از حزب خدا می‌شود، حرام می‌دانند.

در شرایط فعلی غیر از برخی فتواهای مشایخ سلفیه در روزهای پس از انقلاب مصر که اجازه تأسیس این احزاب و فعالیت حزبی را صادر کرده‌اند، نکته‌ای جدید در ادبیات آنها مبنی بر مجاز

بودن فعالیت حزبی و تأسیس احزاب اسلامی با پیش-زمینه اسلامی مشاهده نشده است. شایان ذکر است ابواسحاق الحوينی تنها مفتی سلفیه-ای است که هم-چنان بر دیدگاه خود مانده و فعالیت حزبی را مهلکه-ای برای مبلغان خدا می-داند.

شیخ یاسر برهامی در سایت «صوت السلف» در پاسخ به سؤالی درباره حکم انضمام به احزاب اسلامی با مرجعیت اسلامی گفته است: «انضمام به این احزاب به خصوص احزاب سلفی با هدف تلاش برای اقامه دین خدا و عمل به واجبات شرعی و حفظ هویت اسلامی، از مصادیق تعاون بر نیکی و تقواست. البته حزب-گرایی نکوهیده عبارت است از کمک به همدیگر براساس جاهلیت و تبلیغ آن؛ حال آنکه پیامبر(ص) از همکاری براساس باطل و تقلید کورکورانه نهی کرده و فرموده-اند: «ما بال دعوی الجاهلیة؟!...دعواها فَإِنَّهَا منتنة»<sup>[3]</sup> (جاهلیت را رها کنید که گندابی است).

برهامی معتقد است که عرصه سیاسی یکی از عرصه-های دعوت به اسلام است و حتی در این زمان می-تواند از مهم-ترین و حساس-ترین عرصه-ها باشد، زیرا فعالیت اسلام-گرایی در عرصه سیاسی باعث خشم دشمنان می-شود و خطری برای طرح-های سکولاریستی و لیبرالیستی آنها به شمار می-آید؛ چنان که «فعالیت سیاسی با مرجعیت سلفی-گری» باعث اصلاح مسیر سایر جریان-ها و احزاب اسلام-گرایی می-شود که قصد دارند به نفع منافقان از موضع خود عقب-نشینی کنند. زمانی که فشاری قدرتمند از جانب سلفی-ها آن هم با پیوستن جمع زیادی از مردم به احزاب سلفی وجود داشته باشد، روند عقب-نشینی متوقف خواهد شد. وی می-گوید ما تأثیر این حضور را به وضوح در مسأله «مرجعیت شریعت» دیده-ایم. وقتی کسانی باشند که حافظ هویت ملت مسلمان باشند و اجازه ندهند ماده دوم قانون اساسی در معرض خطر قرار گیرد، قطعاً کسانی که خواستار تعدیل این ماده یا حذف آن هستند، اعم از سکولارها یا حتی کافرانی که علناً به کفر خود اذعان دارند، عقب-نشینی می-کنند. سلفی-ها به رغم تمام مخالفت-هایی که حتی از سوی برخی اسلام-گرایان یا از خود سلفی-ها صورت گرفت، بر مواضع خود اصرار کردند.

در پرتو فعالیت سیاسی سازمان-یافته - که آن هم جز از طریق احزاب رسمی امکان-پذیر نیست - فشاری بیشتر و شدیدتر با تأثیر قوی-تر اعمال خواهد شد و ما مبارزه-ای بزرگ را بر سر موضوع نگارش قانون اساسی جدید در پیش داریم. آیا می-توانیم از این مبارزه شانه خالی کنیم؟!

وی درباره موضع قدیمی سلفی-ها در تحریم احزاب و اینکه مبلغان در راه خدا حزب تشکیل نمی-دهند و دعوت و تبلیغ اساساً میانه-ای با حزب ندارد، گفته است: «منظور ما عدم ترک مسأله دعوت و ارشاد و تربیت - که اصل محسوب می-شود - و سرگرم شدن در فعالیت سیاسی است. اما اگر گروهی که می-تواند حقوق مردم را در این عرصه تضمین کنند، وارد این عرصه شوند، اقدام به تقسیم کار کرده-اند. نمی-توان تصور کرد تمام دانشجویان و علم-آموزان و مبلغان از فعالیت سیاسی رویگردان شوند و کسی که هیچ اطلاعی از طرح اسلامی ندارد و از عهده آن برنمی-آید، وارد فعالیت سیاسی شود. بهتر است مبلغان بزرگ کل وقت خود را صرف تبلیغ و ارشاد کنند و سایر افراد در حزب شرکت و سیاست-مداران را ارشاد و توجیه کنند تا فاصله-ای بین دین و دعوت از یک سو و سیاست از سوی دیگر نیفتد.

تقسیم کار باعث انجام آن به نحو احسن و همکاری و همبستگی و قدرت در انجام آن می-شود و اجازه نمی-دهد خیری که قابلیت تحقق دارد، از بین برود؛ چنان که حزب نیاز شدیدی به مشارکت اعضا دارد، زیرا هیچ نوع منبع مالی برای تأمین مالی طرح-های خود جز حق اشتراک اعضا ندارد.<sup>[4]</sup>

برهامی هم-چنین در اولین کنفرانس زنان که حزب نور در اسکندریه درباره بررسی مواضع شرعی نسبت به ورود و مشارکت زنان در پارلمان برگزار کرده بود، گفته است: «آنجا که پای تغییر ماده دوم قانون اساسی و تغییر هویت ملت مصر در میان است، مصائب و مشکلات حضور زنان در پارلمان کمتر از مشکلات ترک صحنه است.»

با اندک دقتی دریافته-ایم که احزاب اسلام-گرا از جمله سلفی-ها، پس از پیروزی انقلاب مصر، دیدار و جلسه-ای نداشته-اند و هیچ تمایل قابل توجهی برای همکاری نشان نداده-اند و بنیان-گذاران آنها نیز تمایلی به ادغام احزاب خود در قالب یک حزب واحد نشان نداده-اند؛ لذا عاقبتی ناگوار در انتظارشان است، زیرا هر گروه سرگرم جمع-آوری تأیید برای تأسیس احزاب مختلف با برنامه-های تقریباً مشابه و حتی در برخی موارد کاملاً شبیه است. البته بسیج تمام انرژی و توانمندی این احزاب و گروه-ها باعث تثبیت جای پای آنها در فضای سیاسی جدید مصر می-شود و شکل و ساختاری عملی از وحدت و همبستگی خواهد شد که اسلام-گرایان آن را به عنوان یک اصل برای خود واجب می-دانند. بنابر آنچه گفته شد، سلفی-ها در برخی فعالیت-های حزبی خود موفق بوده-اند و در اکثر موارد شکست خورده و نتوانسته-اند احزابی با مشروعیت قانونی ایجاد کنند. اولین تجربه موفق حزب آنها حزب نور بوده است.

### حزب نور

این حزب طبق تاریخ ظهور و شکل-گیری قانونی، اولین حزب سیاسی در تاریخ جماعت-های سلفیه در مصر است که در 12 ژوئن تأسیس شد و از جمله تجربیات حزبی موفق اسلام-گرایان است. این حزب در روز 13 ژوئن 2011 فعالیت سیاسی خود را پس از دستیابی به موافقت کمیته احزاب برای تأسیس حزب شروع کرد.

بدون تردید سلفی-ها با این تغییر جهت بزرگ و ورود به عرصه فعالیت سیاسی پس از انقلاب 25 ژانویه و پس از سال-ها پرهیز از فعالیت سیاسی، همه را غافلگیر کردند. آنها طرف یک شبانه-روز دیدگاه خود را نسبت به نهادهای حکومتی عوض کردند و به تأسیس احزاب سیاسی رو آوردند و مشارکت در حکومت را جزء وظایف اصلی خود تعریف کردند.

سلفی-ها پیشتر اعتقاد داشتند که عدم مشارکت در فعالیت سیاسی واجب است، زیرا نظام-های سیاسی جدید نه تنها اسلامی نیستند بلکه انسان را وادار به چشم-پوشی از چیزهایی می-کنند که در متن دین جای دارند. یاسر برهامی، از نظریه-پردازان بزرگ آنها، با ذکر این مطلب می-گوید: «موازنه قوای بین-المللی، منطقه-ای و داخلی به ما اجازه مشارکت نمی-داد مگر اینکه از عقاید و اصول و ارزش-های خود چشم-پوشی کنیم. بر این اساس، چنانچه این موازنه قوا تغییر کند، مشارکت سلفی-ها در فعالیت سیاسی امکان-پذیر خواهد شد.»

طرح تشکیل حزب نور تنها یک روز پس از سقوط مبارک در استان «مطروح» در کنفرانس جبهه سلفیه در المنصوره در روز جمعه 18 فوریه مطرح شد. در این کنفرانس شیخ محمد حسان خواستار تغییر دیدگاه سلفی-ها و عدم تحریم تظاهرات و انتخابات شد. وی از سلفی-ها خواست به طور جدی درصدد حضور در عرصه سیاست مصر برآیند و در بسیاری امور قطعی و غیر قابل مجادله خود هم-چون حضور در مجلس نمایندگان و مجلس شورا، شرکت در انتخابات ریاست-جمهوری و حضور در دولت و نظام تجدید نظر کنند تا به این ترتیب بتوانند جوانان را از این اوضاع بی-سر و سامان و این آشوب روزهای گذشته نجات دهند.

حزب نور در 24 مه 2011 اسناد تأسیس خود را به کمیته امور احزاب تحویل داد و عماد عبدالغفار، وکیل مؤسسان این حزب، اعلام کرد که این حزب خواستار ایجاد حکومتی امروزی و معاصر

براساس مبانی جدید است که به حق همزیستی مسالمت-آمیز بین تمام مردم احترام بگذارد و مؤلفه-های عملیات سیاسی همگی براساس اصول و ضوابط دین اسلام سازماندهی شود و تحقق دموکراسی فقط در چارچوب شریعت اسلامی صورت گیرد. هم-چنین خواستار اعطای آزادی و پاسداری از حقوق اساسی و آزادی-های عمومی در چارچوب شریعت اسلامی است. الاهرام در 25 ژوئن 2011 نوشت که در مراسم افتتاح این حزب وکلای مؤسس حزب تأکید کردند که حزب نور سعی خواهد کرد بزرگ-ترین حزب سیاسی مصر شود، زیرا از قدرت و ظرفیت بالایی برخوردار است؛ علاوه بر آن، قریب ده-ها هزار عضو دارد، در تمام استان-های مصر چندین دفتر نمایندگی و مقر دارد و از حمایت مشایخ جریان سلفیه هم برخوردار است. این مشایخ همگی خواستار انضمام به این حزب و حمایت از آن با آرا و افکار و اموال-شان شده-اند. در این مراسم شورای عالی حزب تشکیل شد و اعضای مؤسس آن اعم از مردان و زنان از تمام استان-ها و تعدادی از رهبران دعوت سلفیه در اسکندریه و همه استان-ها در آن حضور داشتند. از جمله شخصیت-های حاضر در این مراسم شیوخی چون احمد فرید، محمد عبدالفتاح (ابو ادريس)، عبدالمنعم الشحات، علی حاتم، هشام ابوالنصر و محمد الکردی بودند. هم-چنین یک هیأت از کلیسای اسکندریه و جمعی از افراد دارای نیازمندی-های خاص در این مراسم شرکت کردند و حزب نیز کرسی-هایی برای هر یک از آنها تخصیص داد. یک مترجم متخصص را هم برای ترجمه سخنرانی-ها و گفت-وگوها اختصاص دادند. پیش از برگزاری مراسم، دیداری بین دکتر عماد عبدالغفور، رئیس حزب، و اعضای مؤسس صورت گرفت و بسیاری از برنامه-ها و اهداف حزب به نمایش گذاشته شد.

دکتر عمادالدین عبدالغفور که بسیاری از گروه-های سیاسی قصد دارند این حزب را نادیده بگیرند و با تخریب وجهه آن در برخی حملات تبلیغاتی آن را به انزوا بکشانند. وی خاطرنشان کرد که چنین چیزی اتفاق نخواهد افتاد؛ زیرا حزب نور حزب بزرگی است که از همان ابتدا عظیم و بزرگ شکل گرفت و هیچ-کس نمی-تواند آن را به انزوا بکشاند. ما می-کوشیم قدرتمند-ترین حزب را در مصر داشته باشیم. صدای این حزب باید شنیده شود چون نماینده اراده ملت مصر است. حزبی است که پایگاهی قدرتمند واصل و ریشه-ای راسخ و استوار دارد و در هر استانی چند پایگاه و دفتر قدرتمند دارد. این حزب فقط در اسکندریه بیش از 35 دفتر دارد. در قاهره و سایر استان-ها هم چندین دفتر دارد؛ چنان که ده-ها هزار نفر به آن پیوسته-اند. از سوی دیگر، شورای اداری دعوت سلفیه طی بیانیه-ای که توسط شیخ علی حاتم قرائت شد، خاطرنشان کرد که هیچ دانشجوی و مبلغی نباید از فعالیت سیاسی احتراز کند. فقط مبلغان بزرگ می-توانند تمام وقت خود را صرف دعوت کنند و سایر مبلغان موظف-اند در کنار تبلیغ و ارشاد با فعالیت سیاسی بجا و شایسته مانع فاصله افتادن و جدایی بین دین و دعوت از یک سو و سیاست از سوی دیگر شوند. وی خاطرنشان کرد که حزب نور برای اینکه هم-چنان با قدرت به مسیر خود ادامه دهد باید از حمایت و پشتیبانی معنوی و فکری برخوردار باشد؛ حمایت مالی هم برای به انجام رساندن طرح-ها و تحقق اهدافش از طریق توسعه دایره مشترکین و دریافت حق اشتراک-های مطلوب از آنها لازم است. در این بیانیه خاطرنشان شده است که حزب نور مسیری پر از درگیری و منازعات طولانی مدت به خصوص با سکولارها پیش رو دارد. پاسداری از دین و خط-مشی سلفی، هدف دعوت سلفی است. دعوت سلفیه خود را ملزم به اصلاح برنامه-های آموزش و پرورش و فرهنگی و رسانه-ای کرده تا همه اینها را با خط ثابت اسلام هماهنگ و همراه و تمام مسائل حیات اجتماعی، اقتصادی و سیاسی ما را براساس آن سازماندهی کند.

بدین ترتیب، حزب نور، ارگان جریان سلفیه، با داشتن یک مقر در اسکندریه - محل تشکیل - و

7550 دفتر نمایندگی و برخورداری از حمایت رهبران مردمی در اسکندریه، پس از جلب موافقت کمیته امور احزاب به ریاست کمال نافع و برخورداری از شخصیت حقوقی و حق مشارکت در فعالیت سیاسی کار خود را آغاز کرد و در این اولین بیانیه خود با اعلام پذیرش اسناد حزب آورد که حزب نور «حزب تمام مردم مصر است و از همه قشرها و گروه‌های مردم استقبال می‌کند.» هم‌چنین آمادگی خود را برای همکاری با تمام نیروها و جریان‌های سیاسی که برای تحقق منافع کشور و حمایت از امنیت و سلامت آن تلاش می‌کنند، اعلام کرد.<sup>[5]</sup>

### حزب فضیلت

حزب فضیلت دومین حزب سلفی است. بنیان‌گذاران این حزب توانستند بیش از پنج هزار امضا برای ثبت حزب خود که به دنبال ترویج ارزش‌هایی چون عدالت، برابری و احیای جایگاه واقعی مصر در عرصه‌های مختلف متناسب با اصول شریعت اسلامی است، جمع‌آوری کنند. کمیته امور احزاب مصری با تأسیس حزب موافقت کرد و حق آن را در برخورداری کامل از حقوق سیاسی پذیرفت و این چنین حزب فضیلت هم شاهد دیگری بر تجربه موفق کسب مشروعیت قانونی شد.

شورای ریاست حزب متشکل از این افراد است: دکتر محمد جلال، مهندس محمود فتحی، دکتر مؤمن وهبان و دکتر خالد سعید.

ظاهراً تلاش‌هایی برای وحدت بین حزب فضیلت - البته قبل از اینکه وجهه رسمی بگیرد - با حزب سلامت و توسعه تابع کمال حبیب، از رهبران جهادی، صورت گرفته است. کمال حبیب، رئیس حزب سلامت و توسعه تابع جماعت جهاد، بر وجود ائتلافی با حزب سلفی فضیلت تحت عنوان «جبهة الاصلاح» تأکید کرده بود؛ اما محمود فتحی، قائم مقام بنیان‌گذاران حزب فضیلت، این ادعا را رد کرده است.

دکتر کمال حبیب، رئیس حزب در حال تأسیس سلامت و توسعه، گفته بود که یک ماه پیش با حزب فضیلت توافق کردیم که هر یک به تنهایی به جمع‌آوری امضا بپردازیم و سپس تحت عنوان «حزب جبهة اصلاح» با هم متحد شویم.

اما محمود فتحی وجود هر نوع ائتلاف با حزب سلامت و توسعه و ادغام با آن را تکذیب کرد و گفت مذاکراتی با هر یک از نیروهای سیاسی به خصوص نیروهایی که مرجعیت نزدیک به فضیلت دارند، صورت گرفته است.

داستان «فضیلت» وقتی شروع شد که برخی فعالان اسلام‌گرا از طریق فیس بوک و لینک‌هایی به اسم این حزب، تأسیس آن را اعلام کردند؛ چنان که خبر تأسیس مقر آن در شهر نصر را هم منتشر کردند و گفتند که جلسات روزانه حزب برای تهیه نقشه سیاسی حزب و طرح و برنامه آن برای شرکت در انتخابات مجلس نمایندگان و مجلس شورا و ریاست جمهوری در این مقر تشکیل می‌شود.

دکتر سرتیپ عادل عبدالمقصود عفیفی به عنوان رئیس حزب انتخاب شد. او مدیر سابق اداره مهاجرت و گذرنامه و برادر بزرگ‌تر جناب شیخ دکتر محمد عبدالمقصود، یکی از مشایخ سلفیه در مصر است. مهندس محمود فتحی به عنوان قائم مقام مؤسسان و دکتر محمد عبده، استاد رشته حقوق در دانشگاه الازهر، دکتر خالد سعید، مدیر مرکز مطالعات اسلامی فلسطین، دکتر حسام ابوالبخاری، سخنگوی رسانه‌ای ائتلاف حمایت از تازه مسلمانان، و وکیل ممدوح امام و شیخ فرحات رمضان، از سران دعوت سلفیه در استان کفر شیخ، به عنوان اعضای دفتر سیاسی حزب انتخاب شدند.

مهندس محمود فتحی، قائم مقام مؤسسات، گفت: «این حزب توانسته است بیش از پنج هزار

امضا تا امروز جمع-آوری کند و جمع-آوری امضا از استان-های دیگر برای رسیدن به آمار قانونی و تقدیم درخواست به کمیته احزاب ادامه دارد.»

وی افزود: «ما چندین نشست در مقر حزب برای انتخاب کادرها و دفاتر دیگر در سایر استان-ها تشکیل داده-ایم. یک کنفرانس مطبوعاتی عظیم هم قرار است در سندیکای روزنامه-نگاران - پس از پایان مراحل تأسیس حزب - برگزار شود.»

اما ناگهان اختلافات شدیدی داخل حزب فضیلت بروز کرد و در نتیجه، عضو اصلی بنیان-گذار آن، عادل عبدالمقصود، از آن جدا شد و شیخ محمد عبدالمقصود، یکی از رهبران سلفی، تأکید کرد که هدف از تشکیل حزب فضیلت، تأسیس حزبی سیاسی برای حمایت از دین بوده است، اما تصمیم-گیری-ها براساس احساسات بوده و همین امر موجب بروز نوعی لغزش بر سر میزان اهمیت و حقیقت اهداف حزب شد.

این حوادث باعث تأسیس حزب سلفی جدیدی به نام حزب اصالت شد. در هر حال بیش از پنج هزار امضا جمع-آوری شد تا حزب فضیلت که درصدد ترویج و نشر ارزش-هایی چون عدالت، برابری و احیای جایگاه پیشرو مصر بود، تأسیس شود. در نهایت پس از موافقت کمیته احزاب با تأسیس حزب و اعلام تأسیس آن، این حزب آماده بود فهرست انتخاباتی خود را معرفی کند و با احتمال زیادی در تمام استان-های مصر با تشکیل ائتلاف با سایر احزاب سلفی مثل نور و اصالت وارد عرصه انتخابات شود.

### حزب اصالت

سرتیپ عادل عبدالمقصود، رئیس حزب سلفی فضیلت، پس از برخورد از این حزب، با حمایت مهم-ترین مبلغان سلفی با صدور بیانیه-ای در روز دوشنبه اعلام کرد که قصد دارد یک حزب سلفی جدید به نام حزب اصالت را با حضور و حمایت شخصیت-های مهمی چون محمد حسان، دکتر محمد عبدالمقصود، دکتر محمد عبدالسلام، شیخ مصطفی محمد و شیخ ممدوح جابر بنیان-گذاری کند.

سرتیپ عادل خاطرنشان کرد که حزب سلفی فضیلت دست-خوش اختلافات شدیدی شده است و اعضای دفتر اجرایی آن تصمیم به خروج و قطع روابط خود با این حزب برای همیشه گرفته-اند. آنها متوجه توطئه-ای برای تغییر اصول حزب که مبتنی بر پای-بندی به شرع و حاکمیت قانون و مشی اسلامی معتدل سلفی است، شده-اند. گفتنی است برخی اعضای آن را ارائه طرحی خواستار حضور نمایندگان از علمای هیأت شرعی اصلاح برای حل و فصل منازعات شدند که این طرح موفقیتی نداشت.

ماجرای انفصال حزب، همان-طور که سرتیپ عادل عبدالمقصود، رئیس این حزب روایت می-کند، از این قرار است که وی مأموریت جمع-آوری امضای حزب «نهضة» را به یکی از اشخاص سپرد. او نیز افرادی را از جماعت-های دیگر مثل جهاد و جماعت اسلامی با خود [به حزب] آورد و چنین وانمود می-کرد که آنها اعضای حزب هستند. عادل بارها درباره این شخص به برادرش هشدار داده بود.

عبدالمقصود گفت: زمانی که حزب تأسیس شد و پا به عرصه فعالیت گذاشت ناگهان متوجه شدیم که آنها و آقای خالد سعید، عضو دفتر سیاسی که این حزب را بدون اطلاع کسی و بدون اطلاع تمام اعضای دفتر خارج از قاهره به نام خود تأسیس کرده بود، در رسانه-های مختلف خبر از تشکیل ائتلاف با احزاب دیگر داده و تعجب خود را هم از این اقدام ابراز کرده بودند و نام احزاب را حتی قبل از پذیرش تقاضایشان گفته بودند. در حالی که تشکیل حزب با حرف و کلام امکان-پذیر نیست؛ چنان که اخبار رسمی باید از رئیس حزب یا سخنگوی رسمی حزب شنیده

شود. هم-چنین عادل عبدالمقصود گفته بود یکی از موکلین حزب اظهار کرده که شما ما را فریب دادید و گفتید که این حزب حزبی سلفی است در صورتی که چیز دیگری بود. عبدالمقصود نیز یکباره اعلام کرد که برخی عناصر در حزب فضیلت رخنه کرده-اند و قصد نزاع با حزب سلفی نور را دارند. وی خاطرنشان کرد که برادرش نیز از قائم مقام مؤسسين خواسته است اختیاراتی به او داده شود، اما وی رد کرده و گفته است که من امین این حزیم و هر زمان که کار به بن-بست بکشد، من از این حزب خارج می-شوم و حزبی جدید تشکیل می-دهم.

عبدالمقصود خاطرنشان کرده است که دوستان برادرش به سه دسته تقسیم می-شوند: اولین دسته، موسیقی-دان هستند، زیرا او زمانی موسیقی ارکستر را تدریس می-کرد و در یک سال دو بار برای اجرای موسیقی به سوئد و اتریش دعوت شد. دسته دوم حقوق-دانان هستند و بالاخره دسته سوم، سلفی-ها هستند. شیخ محمد عبدالمقصود در نهایت از هر کسی که به خاطر وی وارد حزب شده بود، عذر خواهی کرد.

«اصالت» حزب سیاسی اسلام-گراست و از مهم-ترین اهدافش احیای نقش و جایگاه رهبری مصر در عالم سیاست، اقتصاد و نظامی-گری گذشته و تلاش برای اعمال دموکراسی در چارچوب شریعت اسلامی، اجرای اصل شورا، اجرای ماده دوم قانون اساسی، ارتقای شأن زبان عربی و هویت اسلامی، بازگردان مصر به آغوش قوم-گرایی عربی و اسلامی و تحقق عدالت اجتماعی بین افراد جامعه به منظور تحقق همزیستی مسالمت-آمیز بین تمام طبقات آن، بالا بردن سطح فکری، فرهنگی و آموزشی مصر، افزایش نقش علم و علما در آن و ایجاد فضای سیاسی مناسبی است تا شهروندان در آن از آزادی بیان و آزادی انتخاب برخوردار باشند. هم-چنین ایجاد مکانیسم-هایی برای توسعه منابع درآمد دولت و استفاده از این منابع برای ارتقای سطح عمومی کشور، ارائه راهبردهایی برای کاهش میزان بی-سوادی و بیکاری و کاهش آمار جرم و فروپاشی اخلاقی، تلاش برای استقلال قوه قضاییه در تمام سطوح، تأمین مؤلفه-ها و فاکتورهای لازم برای تحقق این هدف و تلاش برای باز-پس-گیری اموال غارت-شده و محاکمه کسانی است که حیات سیاسی کشور را به فساد کشیده و اموال عمومی را غارت کرده-اند. آنها در بیانیه خود خاطرنشان کردند که متوجه وجود توطئه-ای برای تغییر اصول حزب که مبتنی بر پای-بندی به شریعت و حاکمیت قانون و مشی اسلامی سلفی میانه-روپانه است و تحمیل افکار افراطی که به زیان منافع عمومی و فعالیت اسلامی است، شده-اند.

عادل علام کرد که طرح تأسیس حزب جدیدی به اسم حزب اصالت را تصویب کرده-اند. در این بیانیه تشریح شده است که تعدادی از مبلغان برجسته سلفیه از حزب فضیلت رویگردان شده-اند و از حزب جدید حمایت می-کنند. این افراد عبارت-اند از: دکتر محمد عبدالمقصود، شیخ محمد حسان، دکتر محمد عبدالسلام، شیخ مصطفی محمد و شیخ ممدوح جابر. هم-زمان سرتیپ عادل عبدالمقصود بر صفحه رسمی حزب فضیلت در فیس بوک دست-اندازی و آن را به صفحه تابع حزب جدید خود یعنی حزب اصالت تبدیل کرد و در آن یک فایل صوتی متعلق به دکتر محمد عبدالمقصود، مبلغ سلفی، قرار داد. وی در این فایل رسماً اعلام کرده بود که دیگر از حزب فضیلت حمایت نخواهد کرد.

دکتر محمد عبده امام، استاد دانشکده شریعت و حقوق دانشگاه الازهر، محمد النائی، ممدوح جابر، دکتر مصطفی یونس احمد و خالد شافعی همگی به عضویت شورای تأسیسی عالی حزب فضیلت و دفتر سیاسی درآمدند.

تعدادی از فعالان سلفی نیز با صدور طرحی خواستار حضور کمیته-ای از علمای هیأت شرعی اصلاحات برای حل و فصل منازعات شدند، اما این طرح موفقیتی کسب نکرد.<sup>[6]</sup>

## حزب اصلاح

حزب سلفی اصلاح، حزبی به رهبری دکتر عطیه عدلان و دکتر خالد الرفاعی، مسئول اطلاع-رسانی، است. بنیان-گذاران این حزب مدعی دیدگاه-های سیاسی مختلف-اند و همگی ضمن پای-بندی به قانون اساسی، شریعت اسلامی را اجرا خواهند کرد.

عدلان در کنفرانس حزب در استان المنصوره گفته بود هر یک از احزاب دینی برای دست-یابی به موفقیت باید از قدرت کافی برای ایجاد انعطاف بیشتر برخوردار باشند و هم-زمان بتوانند در مورد مسائل مربوط به اصول و ثوابت از انعطاف -پذیری اجتناب کنند. بسیاری از احزاب دینی یا به علت انعطاف بیش از حد یا در خود فرورفتن و بسته بودن شکست خورده-اند.

دکتر خالد الرفاعی خاطرنشان کرد که در دوره سابق دین از سیاست جدا شد و علمای بزرگ از دعوت و ارشاد و دانش محروم بودند، اما انقلاب 25 ژانویه حق انتخاب را به مردم هدیه کرد تا مردم بگویند که هر غیر مسلمانی، کافر است.

دکتر اشرف عبدالمنعم هم در کنگره این حزب خاطرنشان کرد که تشکیل حکومتی برخوردار از هویت عربی و اسلامی، یک ضرورت است؛ چنان که نمی-توان دین را از سیاست جدا کرد.

محمد عبدالمقصود هم گفت که علت عقب-ماندگی مسلمانان در تمام عرصه-های زندگی عقب--افتادگی سیاسی آنهاست. وی خاطرنشان کرد که اسلام، هم دین است و هم دولت. دین اسلام دین کاملی است و تمام ابعاد زندگی انسان را مورد توجه قرار داده است.

مهندس محمد حسان، از اعضای حزب، گفت: «بهترین راه-حل برای تمام مشکلات ما عدالت است. هر کسی حقی دارد که باید آن را از طریق قانون و دین بگیرد. ما سعی می-کنیم کاری کنیم که مردم تفاوت بین دوره پس از انقلاب و سال-های گذشته قبل از آن را در دوره رژیم فاسد سابق احساس کنند.» وی هم-چنین خاطرنشان کرد که سلفی-ها در زمان انقلاب از کلیساهای محافظت کردند تا کسی متعرض آنها نشود. هیچ نوع خصومتی بین اسلام-گرایان و مسیحیان وجود ندارد.

وی گفت: «ما سی سال ظلم و استبداد را تحمل کرده-ایم» و خاطرنشان کرد: «چنانچه سلفی-ها در انتخابات ریاست-جمهوری آینده شکست بخورند، از هر راهی برای تحقق شریعت اسلامی استفاده می-کنیم و در ضمن حمایت کامل خود را از نامزدی حازم ابواسماعیل برای ریاست-جمهوری اعلام می-کنیم.

خالد منصور، عضو دفتر سیاسی حزب اصلاح، هم گفت اغلب بنیان-گذاران این حزب از جوانان سلفی هستند، اما برنامه-های آن با برنامه-های سایر احزاب سلفی تفاوت دارد. این حزب متکی به آرای علمای دین است.

وی افزود طرح ادغام بین احزابی که به هر جریان سلفیه وابسته-اند در قالب حزب واحد قدرتمند بهترین طرح است و حتی شاید اوضاع سیاسی سلفی-ها را مجبور به این کار کند. وی توضیح داد که طرح احزاب متعدد مبتنی بر این مسأله است که هر مجموعه، تفکر مختلفی دارد و بهتر است حزبی تشکیل شود که بیانگر آرای تمام این احزاب باشد و این حزب هماهنگ با سایر احزاب اسلامی، در انتخابات آینده شرکت کند. دکتر خالد سعید، سخنگوی رسمی جبهه سلفیه، درباره تأسیس حزب اصلاح گفته است: «اگر سلفی-ها بخواهند 20 حزب تأسیس کنند، مشکلی نخواهند داشت زیرا پایگاه مردمی بسیار وسیع-تری از سایر گروه-های سیاسی دارند.»

با نگاهی کلی و سریع به برنامه-های حزب اصلاح در-می-یابیم که این حزب بر این موضوع تأکید می-کند که دین ستون فقرات ملت-ها و قطب زندگی آنها و عامل یکپارچگی و انسجام ملت-ها

و نسل-هاست و انگیزه روانی بزرگی برای وابستگی ملی که بیش از هر چیز و هر جا در مشکلات و رویارویی-های عظیم تاریخی نمود می-یابد، ایجاد می-کند. طرح اصلاحات حزب بر اعتلای گسترده و فراگیر ارزش-های حقوق بشر با تکیه بر اصول و ثوابت فطرت انسانی و ثوابت شریعت خدا و تأکید بر آن و تحریم هر آن چیزی که تجاوز به این حقوق محسوب می-شود و تعقیب جنایی و قضایی هر کسی که باعث پایمال شدن حقوق بشر می-شود، مبتنی است.

این حزب بر این عقیده است که انسان ابزار و هدف توسعه است و بر این اساس سیاست اقتصادی حزب در وهله اول به دنبال آزادسازی مردم از بردگی نیاز و احساس محرومیت و تنفر است و اینکه انسان نعمت-های خدا را درک کند و از همکاری با جامعه-اش راضی و خشنود باشد. این احساس باعث تقویت و تحکیم پیوند بین انسان و وطنش می-شود.

در این راستا، این حزب معتقد است که تقویت نهادهای اقتصادی که مبتنی بر احیای تعدادی از مفاهیم اسلامی هم-چون همبستگی و تعاون است، ضرورت دارد. اکنون این احیا و باز-آفرینی باید شکلی مؤسساتی و نهادینه به خود بگیرد، به طوری که بیشترین حد ممکن از کارایی را در شرایط اقتصادی و اجتماعی [امروز] مصر داشته باشد.

از نظر رسانه-ای و فرهنگی نیز معتقد است که می-توان مسیر آنها را طوری اصلاح کرد که در جهت تحقق اهداف کلی جامعه قرار گیرد و تعادل و تعامل عادلانه-ای بین آزادی در خلاقیت و پاسداری از اصول و ارزش-ها و مقدسات مردم و احترام به احساسات و عقاید آنها ایجاد کند. در مورد وضعیت زنان نیز معتقد است که اگر عبارت رایج و غلط «نیمه بیکار جامعه» را اصلاح کنیم، می-بینیم که کار قانونی و مشروع زنان باعث می-شود که آنها و لو برای موارد غیرضروری هم از خانه خارج شوند و نتیجه این تصور ساده-لوحانه این است که زنی که باید در خدمت فرزندان باشد و به تربیت آنها اهتمام بورزد و به نیرویی هدررفته تبدیل می-شود.<sup>[7]</sup>

### ویژگی-های فکری احزاب موفق سلفی

خواهیم دید که ویژگی-های فکری احزاب سلفی مبتنی بر اصل تمایز بین منابع اسلامی یعنی قرآن کریم و سنت نبوی و بین دستاوردهای فکری طی قرن-های گذشته است. اهداف اولیه این ویژگی-ها و مشخصه-های فکری در وهله اول عبارت است از مجموعه-ای از اصول کلی که در واقع مضمونی واحد و مشترک دارند و به طور کلی و عام، اولویت در همه آنها حفظ هویت اسلامی و عربی مصر و مرجعیت دین به عنوان تکیه-گاهی برای حل مشکلات اقتصادی و مقابله با هر نوع تلاش برای ترویج غرب-زدگی و سکولاریسم است.

می-توان گفت برخی ویژگی-های فکری و اصول اساسی در برنامه همه احزاب سلفی اسلامی مشترک-اند؛ از جمله:

1. حفاظت از هویت اسلامی و عربی مصر و مقابله با هر نوع تلاش برای از بین بردن آن؛
  2. رد هر نوع تلاش برای ترویج غرب-زدگی و مقابله با فساد و انحرافات اخلاقی و بی-بندوباری؛
  3. تلاش برای تحقق اصلاحات سیاسی، قانونی و حقوقی که می-توانند پایه-گذار نظام سیاسی اسلامی شوند.
  4. ترویج مفاهیم و ارزش-های سیاسی اسلامی و مقابله با تلاش-هایی که برای تخریب دیدگاه-های سیاسی اسلامی صورت می-گیرد.
  5. تثبیت و تحکیم ارزش-های اسلامی در جامعه و مبارزه با انواع و اشکال ظلم و فساد و حمایت از نقش خانواده.
- علی عبدالعال در بررسی مفهوم شریعت در احزاب سلفی در خصوص حزب نور می-گوید برنامه

این حزب بر لزوم دفاع از ماده قانون اساسی تصریح می-کند. طبق ماده دوم قانون اساسی، شریعت اسلامی منبع اصلی قانون-گذاری است. آنها ماده دوم را مرجعیت عالی نظام سیاسی در کشور و نیز «نظام کلی و چارچوبی برای نگه-داری و حفظ تمام فعالیت-های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و قانونی می-دانند».

بر همین اساس، حزب اصالت نیز برنامه-های خود را ارائه کرده است، اما فقط به ذکر برخی نکات کلی که حکایت از پای-بندی آن به احکام شریعت در تمام امور دارد، بسنده کرده است. در برنامه حزب اصالت آمده است: «منبع اصلی ارزش-های اصیل مصری، آموزه-های دین اسلام است.» بنابراین حزب اصالت خود را به عنوان حزبی سیاسی با مرجعیت اسلامی در چارچوب قانون اساسی معرفی و خاطرنشان می-کند: «معتقدیم کل ارزش-های والایی که می-کوشیم میان مردم مصر ریشه-دار شوند، مثل صداقت، امانت و تسامح برگرفته از دین اسلام هستند.» برنامه حزب فضیلت نشان می-دهد که این حزب معتقد است احکام جنایی موجود در دین باید قبل از اینکه شتاب-زده درباره مردم اجرا شوند، مورد بررسی و تحلیل قرار گیرند. مرجعی که باید این کار را انجام دهد، حکومت است که می-تواند با اتخاذ تدابیری شهروندان را از انحراف و کشیده شدن به راه-های حرام در امان نگه دارد.

به لحاظ اقتصادی معتقد به لزوم براندازی رباست و آن را حاصل بهره-برداری از نیازهای ضروری انسان برای تأمین نیازمندی-های اساسی زندگی-اش اعم از غذا، آب، مسکن، لباس، آموزش و غیره می-داند. سپس بر دو منبع درآمد اصلی دولت یعنی مالیات و زکات تأکید می-کند. حزب فضیلت درباره زکات، خواستار وضع قوانین و نظام-هایی برای اجرایی کردن احکام زکات و لزوم دریافت آن از کسانی است که شرعاً ملزم به پرداخت آن هستند. از جمله راهکار مد نظر این حزب در این خصوص می-توان به تشکیل هیأتی مستقل موسوم به «اداره زکات و صدقات» اشاره کرد. این اداره باید از استقلال در نظام اداری و مالی برخوردار باشد و به عنوان نهادی دولتی تحت نظارت و کنترل دولت قرار گیرد.

حزب اصلاح نیز در مسائل اقتصادی معتقد به لزوم لغو تمام اشکال معاملات مبتنی بر ربا در دولت چه در مرحله پرداخت و چه دریافت است. از نظر این حزب، بانک-ها باید طبق دیدگاه اقتصادی کاملاً اسلامی کار کنند؛ چنان که پرداخت زکات را هم که هدف از آن آزادسازی انسان از بردگی نیاز است، الزامی می-داند.

حزب نور درباره حضور زنان در عرصه سیاست همان دیدگاه سلفی-ها را دارد و معتقد است که ادامه حضور و مشارکت زنان در عرصه سیاست منوط به پای-بندی به آداب شریعت اسلامی است. این حزب معتقد است که خداوند به زنان کرامت و عزت بخشیده و اسلام نیز حقوق برابر مردان را برای زنان در نظر گرفته است. این حزب معتقد به لزوم تجدید نظر در مجموع اوضاع مربوط به زنان و خانواده است و معتقد است «که این اوضاع باید متناسب با شریعت جامعه و میانی هدایتگر قرآن و سنت باشد». این حزب خواستار اجرای طرح-های فرهنگ-سازی در سطوح رسانه-ای، اجتماعی و دینی برای اصلاح تصویر ذهنی منفی درباره زنان و هشدار نسبت به ظلم به زنان و نادیده گرفتن حقوق آنهاست. البته این طرح-ها باید مبتنی بر «اصول و ارزش-های اخلاقی برآمده از آموزه-های اسلامی باشد».

در خصوص موضع-گیری نسبت به غیرمسلمانان در جامعه مصر، احزاب اصلاح، فضیلت، اصالت و نور به اتفاق معتقد به لزوم پذیرش اصول و شریعت دین اسلام به عنوان منبع اصلی قانون-گذاری هستند، به نحوی که آزادی دینی را برای قبطی-ها تأمین کند و در مورد امور احوال شخصی خاص آنها باید از منابع دینی خاص خودشان استفاده شود. اما درباره سایر امور زندگی و نظام عمومی و آداب، «قانون حکومت برای تمام شهروندان یکسان اجرا می-شود و هیچ-کس

نمی-تواند خارج از این قانون باشد».

همه این احزاب به اتفاق نقش نهاد دینی و رسمی الازهر را در ارشاد و هدایت پذیرفته-اند و معتقدند که الازهر نقش مهمی در این خصوص دارد. در برنامه حزب نور تأکید شده است که الازهر رکن اصلی و عامل مهمی در شکل-گیری تفکر و آگاه عمومی مردم محسوب می-شود. در خصوص گفتمان سیاسی احزاب سلفی همه آنها به اتفاق مخالف حذف دیگران هستند و معتقدند تشکیل ائتلاف احزاب اسلامی برای شرکت در انتخابات و سپس همکاری با احزاب دیگر در اولویت است. علت این اولویت-بندی را می-توان فقدان قواعد و اصول واضح در رقابت با جماعت-های لیبرالیستی و چپ-گرا و همه شخصیت-های عمومی دانست.

احزاب سلفی از مرحله مدارس و مکاتب علمی و شرعی تا جنبش-های علمی فراتر رفته و به مرحله مشروعیت و قانون-مداری رسیده-اند. این مرحله درتاریخ سلفی-ها مرحله-ای مهم و سرنوشت-ساز است. این مرحله، مرحله نوسان در قبال فعالیت سیاسی است که یکی از مهم-ترین چالش-های سلفیه در سال-های گذشته بوده است. در عین حال، نقطه عطف عینی و تاریخی برای حرکت سلفیه است و مرحله گذار آنها از مرحله-ای که توسط برخی رهبران سلفی اداره می-شدند به مرحله تدابیر و ترتیبات حزبی است که در آن حزب وابسته به این جماعت-ها به اتفاق برای شرکت در رقابت-های ارشادی، تبلیغی، ایدئولوژیک و سیاسی که پس از قیام 25 ژانویه در مصر شروع شده است، خود را آماده می-کند.

جنبش سلفیه هم-چنین می-کوشد از حرکت جاری در کشور در جهت اهداف سیاسی خود بهره-برداری کند و افراطی-گری را در گفتمان خود اندکی کاهش دهد. بر این اساس ایجاد احزاب سیاسی یکی از روش-های دفاع از حرکت سلفیه و حضور آن در داخل پارلمان آینده و درحیات سیاسی است.

#### پاورقی

[1] ماهر فرغلی، روزنامه-نگار مصری و محقق متخصص در جنبش-های اسلامی

[2] آیا خدایی جز خدای یکتا هست؟

[3] مورد توافق

[4] سایت صوت السلف

[5] حمدی دبش، المصری الیوم: <http://www.almasryalyoum.com/node/468178>

[6] الیوم السابع، الاثنین، 11 یولیو/تموز 2011 <http://www.youm7.com/news.asp?News:2011>

ID=452334

[7] علی عبدالعال ، «دلالة «الشريعة» فی برامج الاحزاب السلفية

المصرية» : <http://www.almoustshar.com/NewsInner.aspx?id=2928>